

JOSÉ
SARAMAGO

Memorialul
mînăstirii

Traducere din limba portugheză
și note de Mioara Caragea

POLIROM
2023

S-A ÎNTORS FIUL RISIPITOR, și-a adus femeie, iar dacă nu vine cu mîna goală, e pentru că una i-a rămas pe cîmpul de bătălie, iar cealaltă ține mîna Blimundei, dacă vine mai bogat sau mai sărac e un lucru care nu se întrebă, căci orice om știe ce are, însă nu știe cît prețuiește aceasta. Cînd Baltasar a împins ușa și s-a înfățișat în fața mamei, Marta Maria, cum se numește, și-a strîns în brațe feciorul, l-a strîns cu o forță ce părea de bărbat, însă era numai a inimii. Baltasar avea cîrligul prins de ciot, ce durere în suflet, ce jale să vezi pe umărul femeii un fier răsucit în locul scoicii pe care o alcătuiesc degetele, îmbrățișînd conturul a ceea ce cuprind, reazem și sprijin pe care te poți bizui. Tatăl nu era acasă, ci pe ogor, la muncă, singura soră a lui Baltasar se măritase și avea doi copii, se numește Álvaro Pedreiro bărbatul ei, și e pietrar, i-au înscris meseria în nume, caz frecvent, ce motive s-or fi găsit, și în ce vremuri, ca unora să li se dea, chiar dacă numai ca poreclă, numele de Șapte-Sori. Blimunda nu trecuse pragul, aștepta să-i vină rîndul, însă bătrîna n-o vedea, mai scundă decît fiul, și pentru că în casă era aproape beznă, Baltasar se dădu la o parte ca să-i permită s-o vadă pe Blimunda, așa își închipuia, însă Marta Maria văzu mai întîi ceea ce încă nu văzuse, ci doar presimțise în atingerea rece și neplăcută de pe umăr, fierul în locul mîinii, numai apoi desluși silueta desenată în golul ușii, sărmana femeie, sfîșiată între durerea care o mutila și

pe ea prin brațul acela și îngrijorarea stîrnită de o altă prezență feminină, se trase atunci Blimunda înapoi, pentru ca fiecare lucru să se petreacă la timpul cuvenit, și auzi de afară suspinele și întrebările, Vai, fiul meu iubit, cum s-a întîmplat, cine ți-a făcut asta, începu să se întunece cînd Baltasar ieși la ușă și o pofti, Intră, un opaiț se aprindea în casă, Marta Maria încă mai suspina încetișor, Mamă, aceasta e nevasta mea, numele ei e Blimunda de Jesus.

Ar trebui să fie de-ajuns să spui cum se numește cineva și să aștepti apoi tot restul vieții ca să afli cine este, dacă vreodată o s-o știm, căci a fi nu e totuna cu a fi fost, a fi fost nu e totuna cu va fi, dar obiceiul este altul, Cine au fost părinții tăi, unde te-ai născut, ce vîrstă ai, și cu asta îți închipui că știi mai mult, și cîteodată totul. Odată cu ultima rază de lumină, sosise tatăl lui Baltasar, pe nume João Francisco, fiu al lui Manuel și al Jacintei, născut la Mafra, trăind aici dintotdeauna, în casa asta, la umbra bisericii Sfîntului Andrei și a palatului vicontilor, și, dacă vreți mai multe amănunte, un bărbat la fel de înalt ca și fiul, acum puțin gîrbovit de ani ca și de greutatea brațului de vreascuri pe care le aduce în casă. Baltasar îl ajută să-și dea jos povara de pe umeri, iar bătrînul îl privi și spuse, Ah, omule, observă de îndată brațul mutilat, dar nu pomeni de asta, ci își spuse, Răbdare, a fost la război, apoi se uită la Blimunda, înțelese că era femeia fiului său, îi dădu mîna să i-o sărute, în curînd soacra și nora se ocupau de pregătitul cinei, în vreme ce Baltasar povestea

despre bătălie, mîna retezată, anii de absență, ascunzînd însă că stătuse aproape doi ani la Lisabona fără să dea de știre, cînd primele și singurele vești au fost primite în urmă numai cu cîteva săptămîni, prin scrisoarea pe care o scrisese părintele Bartolomeu Lourenço, la rugămintea lui Șapte-Sori, spunînd că era viu și că avea să se întoarcă, vai, cruzimea inimilor copiilor care sînt vii și fac din tăcerea lor moarte. Mai era de spus cînd se căsătorise cu Blimunda, dacă în vremea cătăniei, dacă mai tîrziu, și ce căsătorie era aceea, de unde pînă unde această însoțire, însă bătrînii fie că nu se gîndeau să întrebe, fie că preferau să nu știe, dîndu-și deodată seama de aerul straniu al fetei, cu părul ei roșcovan, urîță vorbă, de fapt are culoarea mierii, și ochii luminoși, verzi, cenușii, albaștri, cînd lumina le bătea din față, apoi brusc foarte întunecați, cafenii ca pămîntul, tulburi ca apa stătută, negri dacă umbra îi învăluia sau doar îi atingea în trecăt, așa că toți rămaseră tăcuți, sosi apoi momentul să-nceapă să vorbească, Nu l-am cunoscut pe tatăl meu, cred că a murit înainte de a mă naște, mama a fost trimisă în surghiun în Angola pentru opt ani, au trecut numai doi, nu știu dacă mai trăiește, n-am primit niciodată vești, Eu și Blimunda vom rămîne să trăim aici, în Mafra, va trebui să caut o casă, Nu are rost să cauți, aceasta e destul de încăpătoare pentru toți patru, aici au trăit chiar mai mulți laolaltă, dar din ce pricină a fost surghiunită maică-ta, Pentru că a fost denunțată Sfîntului Oficiu, Tată, Blimunda nu este evreică, nu este nici creștină

nouă, povestea cu Sfântul Oficiu, temnița și surghiunul s-au datorat vedeniilor pe care mama ei spunea că le avea și revelațiilor, și că de asemenea auzea glasuri, Nu există femeie care să nu aibă vedenii și revelații și care să nu audă glasuri, le auzim toată ziua, nu e nevoie să fii vrăjitoare pentru asta, Mama mea nu era vrăjitoare, nici eu nu sînt, Și tu ai vedenii, Doar pe acelea pe care le au toate femeile, mamă, O să fii fata mea, Da, mamă, Așadar juri că nu ești evreică, nici creștină nouă, Jur, tată, Dacă așa stau lucrurile, fii bine-venită în casă la Șapte-Sori, O mai cheamă și Șapte-Luni. Cine i-a pus numele ăsta, Preotul care ne-a cununat, Preoți care să aibă asemenea idei sînt păsări rare care nu prea obișnuiesc să zboare pe la noi prin sacristii, rîseră atunci cu toții, unii știind mai multe, iar alții mai puține. Blimunda se uită la Baltasar și fiecare citi același gând în ochii celuilalt, păsăroiul desfăcut în bucăți, împrăștiat pe jos, părintele Bartolomeu Lourenço ieșind pe poartă, călare pe catîr, plecînd în Olanda. Plutea în aer minciuna că Blimunda n-ar avea coastă de creștină nouă, dacă minciună poate fi numită, cînd știm cît de puțin le pasă acestora doi de asemenea cuvinte, ca să salvezi adevăruri mai mari trebuie să mai și minți cîteodată.

Tatăl spuse, Am vîndut ogorul pe care îl aveam pe Vela, n-am făcut o afacere proastă, treisprezece mii cinci sute de reali, dar îi vom simți lipsa, De ce l-ai vîndut atunci, Regele l-a vrut, pe al nostru și pe altele, Și pentru ce l-a vrut regele, A poruncit să se ridice aici o mînaștire de călugări, n-ai auzit vorbindu-se de

asta la Lisabona, Nu, tată, nu am auzit, Vicarul a spus că este vorba de o făgăduială pe care a făcut-o regele dacă i se va naște un copil, acum cumnatul tău va putea să câștige bani buni, o să fie nevoie de pietrari. Mîncaseră fasole și varză, femeile deoparte, în picioare, iar João Francisco Șapte-Sori se duse la putina cu saramură și scoase o bucată de slănină pe care o tăie în patru felii, le puse pe fiecare pe un codru de pîine și le împărți celorlalți. O privi cu atenție pe Blimunda, ea însă își primi porția și începu să mestece în liniște, Nu e evreică, își zise socrul. Marta Maria se uitase și ea, cu îngrijorare, apoi îi aruncă bărbatului o privire severă, ca și cum l-ar fi dojenit pentru șiretlic. Blimunda termină de mîncat și zîmbi, João Francisco nu bănuia că ea ar fi mîncat slăнина chiar dacă ar fi fost evreică, e altul adevărul ce trebuie salvat.

Baltasar spuse, Va trebui să cauți de lucru, Blimunda va munci și ea, nu putem să trăim din pomană, Nu te grăbi cu Blimunda, aș vrea să stea acasă o vreme, vreau s-o cunosc pe fiica mea cea nouă, Așa să fie, mamă, însă eu trebuie să îmi găsesc ceva de lucru, Cu o mîină lipsă, ce muncă poți să faci, Am cîrligul, tată, care e de mare ajutor cînd te-ai obișnuit, Se poate, însă de săpat nu poți să sapi, de secerat nu poți să seceri, de tăiat lemne nu poți să tai, Pot să îngrijesc de animale, Da, asta poți, Mai pot să fiu căruțaș, ca să țin frunța-rul cîrligul îmi ajunge, iar cealaltă mîină o să facă restul, Fiule, sînt foarte bucuroși că te-ai întors, Ar fi trebuit să mă întorc mai de mult, tată.

În noaptea aceea Baltasar visă că ara cu o pereche de boi tot dealul Vela și că în urma lui mergea Blimunda, înfigînd în pămînt pene de păsări care începeau să filfîie ca și cum s-ar fi pregătit să-și ia zborul, pămîntul părea gata și el să le urmeze, atunci se ivi părintele Bartolomeu Lourenço cu desenul în mîină, arătînd greșeala pe care o făcuseră, hai s-o luăm de la început, iar pămîntul redeveni pîrloagă ca înainte de arat, Blimunda stătea pe jos și-i spunea, Apropie-te, culcă-te cu mine, mi-am mîncat pîinea. Era încă în toiul nopții, Baltasar se trezi, trase la sine trupul adormit, caldă moliciune enigmatică, ea murmură numele lui, el îl rosti pe-al ei, erau culcați în bucătărie, pe două velințe împăturite și, în liniște, ca să nu îi trezească pe părinții care dormeau în încăperea alăturată, se dăruiră unul celuilalt.

A doua zi, Inês Antónia și soțul ei, care se numea, de fapt, Álvaro Diogo, veniră să sărbătorească sosirea și să-și cunoască noua rudă. I-au adus și pe copii, unul de patru ani, altul de doi, dintre ei numai cel mare va supraviețui, celălalt o să moară de vărsat pînă în trei luni. Cu toate astea, Dumnezeu sau cine va fi hotărînd în cer durata vieților se îngrijește foarte scrupulos de echilibrul între cei săraci și cei bogați, și, cînd este nevoie, caută chiar în familiile regale contragreutățile pe care să le pună pe talgerul balanței, dovada este că, drept compensație pentru moartea acestui copil, va muri la aceeași vîrstă infantele Dom Pedro, căci, dacă vrea Dumnezeu, moartea se poate trage din te miri ce, moștenitorul coroanei